

МАЪНАВИЙ ЯНГИЛАНИШ – маъ-ятнинг ўзгариши, рив-ши ва бойиб бориши жараёнини ифодаловчи т. Кишилар ҳаётида, умуман жамиятда юз бераётган воқеа-ҳодисалар шахс онги ва маъ-ятида муайян ўзгаришларни келтириб чиқаради. Иккинчи томондан, маъ-ят воқеликдаги ўзгаришларнинг келиб чиқиши ва содир бўлишига катта таъсир кўрсатади. Янгиланиш маъ-ятнинг туб моҳияти билан боғлиқ ҳодиса. Агар маъ-ят янгиланиб, бойиб турмаса, жуда тез орада эскириб, тараққиётга ёрдам бериш у ёқда турсин, унга ҳалакит берадиган, тўсиқ бўладиган ҳодисага айланиб қолар эди. Жамият тараққиётидаги бурилиш, туб ислохотлар даврида маъ-ятда ҳам жиддий ўзгаришлар юз беради ва айна пайтда маъ-ятнинг жамиятда юз бераётган жараёнларга таъсири кучаяди. Бундай паллаларда М.я. суръатлари ҳам тезлашади. Мас., Ўз-н мустақилликни қўлга киритгандан кейин унутилиб кетаётган миллий маънавий қадриятларни тиклаш, уларни ёшлар, аҳоли онгига сингдиришга катта эътибор берила бошланди. М.я.га катта эътибор берилиши халқнинг онги, турмуш тарзи, жамиятдаги воқеа-ҳодисаларга муносабат ининг ўзгаришига кучли таъсир ўтказди. Маъ-ятни янгिलाш соҳасида олиб борилган ва борилаётган ҳар томонлама чуқур ўйланган сиёсат мам-тда ижтимоий -сиёсий барқарорликни таъминлашнинг муҳим омилларидан бири бўлди. Инсоният тарихидан маълумки, М.я. силлиқ ўтадиган жараён эмас. Эски тузум сарқитлари маъ-ятда муайян давргача сақланиб қолади ва кишиларнинг хулқ-атворида, турмушига ўз таъсирини ўтказди. Бундай ҳолат фанда маъ-ят амбивалентлиги, деб аталади. Бу т. маъ-ят таркибида бир пайтнинг ўзида бир-бирига мос келмайдиган, ўзаро зид т. ва тасаввурларнинг маълум бир вақт мобайнида ёнма-ён мавжуд бўлиб туришини англатади. Маъ-ятдаги бундай зиддият оғриқли кечади. Мам-т осойишта тараққиёт даврини бошдан кечираётган пайтда маънавий амбивалентлик деярли бўлмади ёки жуда паст даражада бўлади. Тараққиётдаги бурилиш паллаларида эса амбивалентлик кўпроқ намоён бўлади. Бу ҳолатни одамлар маъ-яти ва хулқ-атворида янгиликларга ҳозиржавобликни тарбиялаш асосида бартараф қилиш мумкин. Президентимиз таъкидлагани каби, **“Ҳаётимизнинг барча соҳаларида амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотларимизнинг самарадорлиги аввало халқ маънавиятининг тикланиши, бой тарихий меросимизнинг чуқур ўрганилиши, анъана ва урф-одатларимизнинг сақланиши, маданият ва санъат, фан ва таълим ривожининг муҳими, жамият тафаккурининг ўзгариши ва юксалиши билан узвий боғлиқдир. Шу боисдан ҳам, ўз ҳақ-ҳуқуқини танийдиган, ўз кучи ва имкониятларига таянадиган, ён-атрофида содир бўлаётган воқеа-ҳодисаларга мустақил ёндаша оладиган, айна замонда шахсий манфаатларини мамлакат ва халқ манфаатлари билан уйғун ҳолда кўрадиган, ҳар жиҳатдан баркамол инсонларни тарбиялаш вазифасини иштирокчи йилларида биз учун ҳал қилувчи масалага айланди. Таъкидлаш жоизки, бу жараён юртимизда ўта мураккаб шароитда — мустабид шўро тузуми барбод бўлган ва янгича ижтимоий муносабатлар қарор топаётган кескин бир вазиятда юз берди (“Юксак маънавият –**

енгилмас куч”, 76-77 б.). Ҳозирги кунда М.я., аввало, қадриятларнинг янгиланиши шаклида намоён бўлади. Бу борада миллий ўзликни англаш, авлодлар меросини тиклаш, асраб-авайлаш, янги замон қадриятларини кўпчилик онгига етказиш ва сингдириш учун ҳаракат қилиш муҳим аҳамиятга эга. Шу билан бирга, мазкур йўналишда жаҳон халқлари ютуқларидан фойдаланиш, мам-т ҳаётини эркинлаштириш ва модернизациялаш, маъ-ятни юксалтириш ушбу жараённинг таркибий қисмидир. М.я. суръатлари турмушдаги ижобий ўзгаришлар, жамиятдаги инсонлараро муносабат ларнинг такомиллашуви ва маъ-ят соҳасида олиб борилаётган тарғибот ишларининг самараси билан белгиланади. Бу жараёнда ОАВ, таълим-тарбия тизими, театр, кино, бадиий адабиёт, санъат, фал., ахлоқшунослик ва б. алоҳида ўрин тутди. Улар айна пайтда маъ-ятнинг таркибий қисмлари ҳам ҳисобланади. Жамият ва халқ маъ-ятида янги ижобий қадриятлар, янги тузум ва янги турмуш ғоялари қанчалик тез қарор топса, улар қанчалик самарали ва таъсирчан усуллар билан тарғиб этилса, М.я. шунчалик самарали амалга ошади. М.я. суръатлари кўп жиҳатдан давлат ва жамоат ташкилотлари, шу соҳа ходимларининг иродаси ва амалий ҳаракатларига ҳам боғлиқ бўлиб, бу соҳадаги ўзгаришлар Ўз-нда жамият тараққиётининг устувор йўналишига айланган.